

УДОСКОНАЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ-АГРАРІЇВ ШЛЯХОМ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

IMPROVEMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS-AGRARIANS BY INCREASING MOTIVATION IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES

Камінська М.О.,

orcid.org/ 0000-0002-2220-8377

старший викладач кафедри іноземних мов

Херсонського державного аграрного університету

Макухіна С.В.,

orcid.org/ 0000-0001-6269-8406

викладач кафедри іноземних мов

Херсонського державного аграрного університету

Стаття присвячена аналізу ефективних шляхів застосування інноваційних методів навчання іноземної мови студентів аграрних спеціальностей для досягнення ними високого рівня іншомовної професійно-орієнтованої комунікативної компетенції. Увагу зосереджено на впровадженні та використанні інноваційних технологій у процес навчання, що сприятиме розвитку пізнавальної мотивації та дозволить студентам використовувати іноземну мову у своїй подальшій професійній діяльності на рівні міжнародних стандартів. У статті розглянуто проблеми, цілі та форми мотивації студентів немовного вишу при вивченні іноземної мови. Визначено ключові аспекти формування стійкої позитивної мотивації до вивчення іноземної мови для особистісного та професійного зростання. Проаналізовано сутність, класифікацію й особливості новітніх методик і підходів, що можуть активізувати студентів для досягнення успіху у навчанні. Відокремлено шляхи та прийоми, які необхідно використовувати для досягнення ефективних результатів у формуванні комунікативної компетенції. Охарактеризовано типи навчальної мотивації та фактори, які формують позитивну мотивацію студентів аграрного профілю щодо важливості вивчення іноземної мови для спеціальних цілей. Проаналізовано причини недостатнього рівня володіння іноземною мовою, шляхи підвищення зацікавленості та мотивації до формування іншомовної компетентності студентів немовних вищих закладів освіти. Наголошено на тому, що пріоритетним завданням педагога є оптимальна організація навчально-пізнавальної діяльності студентів на заняттях з іноземної мови з використанням різноманітних шляхів підвищення мотивації. Зроблено висновок, що для навчальної зацікавленості потрібно інформувати студентів про можливості, які надає університет, щодо участі у міжнародних програмах обміну та навчання за кордоном. Встановлено, що зміст навчання у викладанні іноземної мови повинен бути актуальним і відповідати життєвим потребам студента, що сприятиме підвищенню як успішності студентів із дисципліни, так і якості знань загалом.

Ключові слова: професійно-орієнтоване навчання, зовнішні мотиви, внутрішні мотиви, системний підхід, успішність навчання.

The article deals with the analysis of the effective ways to use innovative methods in the English language teaching among the students of agrarian specialties and which would promote their high level of professionally oriented communicative competence. The professional profile of a modern qualified agronomist should include well developed communication skills and high English language proficiency to help him achieve success in the modern highly competitive society. It is spoken in detail the problem of theoretical and practical approaches to motivating students to study a foreign language and explores the significance of motivation. The relevance of material presented in the article is caused by awareness of the importance of motivation in the process of teaching. The aim of the research is to describe the features of motivation of future agrarians' educational and cognitive activity related to forming communicative competence in the process of humanitarian disciplines study. It is mentioned that in order to make the language learning process a more motivating experience the instructors need to put a great deal of thought into developing programs and applying methods which maintain student's interest and create steady motivation. The aspects which make a difference in the success of learning a foreign language, i.e. language aptitude, personality, attitude and motivation can promote willingness to work hard. The paper makes an attempt to incorporate direct and indirect approaches to generating student motivation which may be adopted in teaching practice and make the classroom climate more motivating. A teacher's job is to teach the students how to cultivate motivation. It is established that the content of teaching should be relevant and meet the student's vital needs, which in turn will contribute to improving students' success in both the discipline and the quality of knowledge as a whole. The conclusion of the research shows that effective organization of educational process assists development future agrarians' cognitive activity and personal interest for forming communicative competence.

Key words: professionally oriented teaching, outward motives, inward motives, systematic approach, academic progress.

Постановка проблеми. Оскільки провідною галуззю української економіки є сільське господарство, відчувається потреба у створенні умов для гармонійного становлення особистості й забезпечення конкурентоспроможної професійної компетентності майбутніх фахівців

аграрної галузі. Формування компетентної особистості з високим рівнем комунікативної компетенції є однією з потреб сьогодення, оскільки від ефективного спілкування залежить вирішення суспільних і особистісних проблем. Слід відзначити, що в сучасному навчально-виховному процесі найбільш безперечним фактором успішності є мотивація. Але, незважаючи на значну кількість науково-педагогічних праць, присвячених проблемі формування мотивації студентів у закладах вищої освіти, це питання залишається одним з актуальних із погляду педагогіки та психології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивчення наукових джерел свідчить про значну увагу науковців до проблеми формування мотивації в навчально-виховному процесі та мотиваційної складової частини оволодіння іноземною мовою. Мотиваційну складову частину навчальної діяльності студентів досліджували Т. Дубовицька, Н. Токар, Н. Яковлева; джерела мотивації аналізували у своїх роботах науковці Л. Ітельсон та А. Петровський; питання мотивації навчання як основної складової частини оволодіння іноземною мовою студентами немовних спеціальностей розглядалося як вітчизняними (Г. Бородіна, Г. Гремтських, О. Знанецька, В. Коваленко, Г. Папура, В. Е. Райлянова), так і зарубіжними (А. Маркова, П. Якобсон, Р. Гарднер, З. Дорней, У. Ламберт, Дж. Келлер, Г. Крукс, Р. Шмідт) науковцями. Всебічному аналізу комунікативної компетенції та її компонентного складу в лінгвістичному, методичному, психологічному й педагогічному аспектах присвячено праці вчених М. Баранова, Ф. Бацевич, І. Бім, О. Біляєва, Є. Голобородько, С. Ніколаєвої, Є. Пасова, М. Пентиліук, L. Bachman, A. Palmer, M. Canale, M. Swain, D. Hymes, S. Savingnon, M. Halliday, G. Manby та ін.

Постановка завдання. Визначити чинники, які впливають на формування комунікативної компетенції, та проаналізувати особливості методик і новітніх підходів у мотивації студентів щодо оволодіння іноземною мовою.

Виклад основного матеріалу. Однією з найважливіших особливостей вищої освіти є зростання значення компетентності майбутнього фахівця. В умовах глобалізації потреба в компетентності є найголовнішою ознакою та потребою кожної людини. Компетентність допомагає фахівцеві ефективно вирішувати різноманітні завдання, які стосуються його професійної діяльності.

Аналізуючи модель професійно-мовленнєвої особистості майбутніх спеціалістів аграріїв, яка

створюється й екстраполюється на процес фахової підготовки у закладах вищої освіти на засадах компетентнісного підходу, ми робимо висновок, що в ній доречно виокремити такі складники, як професійну компетенцію – знання, уміння й навички з професії, креативність у галузі юридичної, правоохоронної діяльності; мовленнєву компетенцію – ґрунтовність знань із використання нормативності мови, її функціонування; розвинене мовлення, уміння будувати тексти різного призначення, використовувати формули мовленнєвого етикету відповідно до ситуацій спілкування й особистісних особливостей співрозмовників; комунікативну компетенцію – сукупність знань про спілкування, умінь і навичок, що сприятимуть розумінню ситуацій вербальної та невербальної поведінки; мовну компетенцію – знання мовних одиниць, мовних норм, уміння використовувати їх на практиці. Отже, навчаючи і виховуючи майбутніх фахівців із метою досягнення високого рівня їхнього професіоналізму, потрібно поєднувати особистісно зорієнтований і компетентнісний підходи, зокрема до формування професійно-мовленнєвої особистості майбутніх фахівців. Такий підхід має сприяти більш цілеспрямованому, гармонійному розвитку особистості з урахуванням його творчого і професійного потенціалу. Інноваційним компонентом особистісно зорієнтованого та компетентнісного підходів у підготовці майбутніх фахівців має бути професійна компетентність загалом і професійно-мовленнєва компетентність зокрема. Формування професійно-мовленнєвої компетентності фахівця, здатного до реалізації своїх можливостей, соціально стійкого й одночасно мобільного, здатного до адаптації та проектування, успішного в особистій і професійній сферах – ціннісний результат сучасної вищої освіти, що характеризується гуманізацією та соціальною спрямованістю. Освоєння особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів дасть можливість підвищити адаптованість випускників до їх професійної діяльності. Культура професійного спілкування – це основа професійної та соціокультурної діяльності фахівця, яку визначають сукупність ціннісних орієнтирів, норм професійної поведінки, дотримання загального і службового етикету у процесах міжсуб'єктної взаємодії на предметно-інформаційному та інтерактивному рівнях у прийнятті рішень.

Слід відзначити, що професійно-орієнтоване навчання є вагомим засобом формування професійної спрямованості, одержання додаткової інформації про майбутню професію, а також засобом формування і розвитку професійних

інтересів майбутніх фахівців. Ефективності формування позитивних мотивів під час занять з іноземної мови сприяє зміст навчального матеріалу, організація навчальної і позанавчальної діяльності та відносини, що виникають між викладачем і студентами. Професійно-орієнтоване навчання – це процес викладання іноземної мови у немовному закладі вищої освіти, що орієнтований на читання літератури за фахом, вивчення професійної лексики та термінології.

Для майбутніх фахівців аграрної галузі володіння іноземною мовою, зокрема англійською, важливе як для навчання, так і для подальшого кар'єрного зростання. Агрономія є однією з найбільших галузей знань, тому багато науково-дослідних та академічних робіт викладені саме англійською мовою. Не маючи достатніх знань з англійської мови, важко зрозуміти основні ідеї та концепції зарубіжних авторів.

Викладач є основним учасником процесу навчання. Він його організовує і спрямовує. У сучасній методиці набув поширення підхід, сутність якого полягає у максимальній передачі ініціативи навчання самому студенту, що створює партнерські відносини між викладачем і студентами під час занять і максимально розкриває особистісний потенціал студентів завдяки особливій організації навчання. Але головна роль викладача – керування процесом навчання, засвоєння окремих навчальних завдань тощо – залишається [5, с. 2]. Особливість організації навчання іноземної мови полягає в тому, що навчання відбувається не рідною мовою, а мовою, що вивчається, оволодіння якою передбачає вирішення двох завдань: засвоєння системи мови й оволодіння засобами практичного користування нею в різноманітних ситуаціях спілкування. Успішне їх вирішення істотно залежить від професійної підготовки викладача та його педагогічної майстерності. Професіоналізм викладача часто також є мотивуючим механізмом у вивченні студентами іноземної мови. Він передбачає високий рівень знання своєї дисципліни, психологічну спрямованість на педагогічну діяльність, досконале володіння педагогічними технологіями, уміння виявляти й ефективно використовувати здібності та індивідуальні особливості студента. Окрім функцій викладача, для ефективності педагогічної діяльності велике значення мають його педагогічні здібності. Здібності – це індивідуальні особливості викладача, від яких значною мірою залежить характер і якість знань, навичок, умінь, що формуються, а також успішність виконання тієї чи іншої педагогічної діяльності.

Слід підкреслити роль професійно-педагогічних якостей викладача, що сприяють підвищенню мотивації студента при вивченні іноземної мови і наявність яких забезпечує оптимальні можливості для управління якістю навчального процесу. Серед них: загальна і педагогічна ерудиція, педагогічне мислення, спостережливість, дотепність і гнучкість мислення, рефлексія, педагогічне передбачення [1, с. 14].

Але відсутність мотивації до вивчення іноземної мови, нерозуміння її важливості в сучасному житті значно ускладнює роботу викладача іноземної мови в немовному закладі вищої освіти. Тому він не завжди може забезпечити володіння мовою на такому рівні, який дозволив би використовувати її у фаховій діяльності. Багато досвідчених викладачів іноземних мов справедливо зазначають, що неможливо навчити мови людину, у якій відсутня мотивація. Лише зацікавлені особи, котрі поставили перед собою певну мету, набагато легше, швидше і з великим задоволенням вивчають іноземну мову. Саме мотивація є гарантією всього процесу навчання.

Правильний підбір методик мотиваційних дій у процесі навчання дозволить докорінно змінити результат у кращу сторону і зробити вивчення ефективнішим. Щоб процес підбору став успішним, треба чітко розуміти сутність самої мотивації у сфері вивчення іноземних мов, її різновиди, підходи до неї та послідовність виконання мотиваційних дій.

Мотивація у вивченні іноземних мов за своєю природою є сукупністю дій, які застосовує викладач, з метою ініціювання, зацікавлення, активізації навчальних груп для досягнення ефективності у навчанні. Визнаючи провідну роль мотивації у вивченні іноземної мови, викладачу необхідно брати до уваги засоби й прийоми її формування в умовах навчального закладу. При розгляді проблеми мотивації та пошуку шляхів її формування недопустимим є спрощення її розуміння. Формування мотивації – це не переклад викладачем в голову учнів вже готових мотивів і цілей навчання. Формування мотивів – це насамперед створення умов для проявлення внутрішніх спонукань до навчання, усвідомлення їх самим учнем і подальший саморозвиток мотиваційної сфери. Між тим при оволодінні іншомовною культурою зовсім не байдуже, які мотиви спонукають до здійснення діяльності. Найбільш цінні мотиви важливо довести до рівня повного усвідомлення, щоб надати їм пробуджуючу силу. Кожен підхід має свої принципи й у всіх присутня необхідність мотиваційної забезпеченості навчання.

Вважається, що принцип мотивації базується на розумінні мотиву як спонуки до діяльності, пов'язаної із задоволенням певних потреб людини. Викладачу важливо знати мотиви, що лежать в основі діяльності студентів, і вміти підтримувати позитивну мотивацію навчання на високому рівні [4, с. 120] Цього можна досягти завдяки доцільній організації занять, у процесі яких максимально враховуються інтереси студентів, їх мотиви навчання (пізнавальні, професійні та ін.). Із цією метою важливо організувати емоційно-позитивне ставлення студентів до самого процесу навчання. А це багато в чому залежить від індивідуально-особистісних уявлень студентів, від педагогічної майстерності та поведінки викладача на заняттях, від способів і технологій навчання, які він використовує (колективні форми роботи, рольові ігри, перегляд відеофільмів). Істотну роль відіграє внутрішня мотивація, коли діяльність студентів спрямована на вивчення змісту навчального предмета й оволодіння цим змістом (пізнавальна мотивація), на використання мови у професійних цілях (предметно-функціональна мотивація), на перегляд фільмів, знайомство з визначними пам'ятками культури (розважальна мотивація), на використання мови з метою підвищення загального рівня освіченості (навчальна мотивація) тощо. Розрізняють зовнішню та внутрішню мотивації. Внутрішня залежить від внутрішнього середовища (викладач, навчальна група, оточення). Зовнішня мотивація зумовлена значущістю інформації про країну, мову якої вивчається, її культуру та історію, усвідомленням важливості мови для реалізації потреб. Викладачу важливо знати потреби, якими керуються студенти, він повинен постійно підтримувати мотивацію навчання на високому рівні. Отже, є зовнішня і внутрішня мотивація. На формування зовнішньої мотивації можуть впливати вчителі, друзі, знайомі, необхідність скласти залік чи іспит. Поява внутрішньої мотивації – це тривалий і складний процес, коли людина сама усвідомлює необхідність вивчення іноземної мови для досягнення поставленої мети. На жаль, зовнішня мотивація не триває довго, якщо джерело впливу не є постійно діючим і переконливим. Внутрішня мотивація також потребує зовнішньої підтримки. Тому починати процес формування як зовнішньої, так і внутрішньої мотивації вивчення іноземної мови слід якомога раніше, докладаючи максимальних зусиль. Існує багато методів і прийомів, які використовуються викладачами іноземної мови, для формування мотивації до навчальної діяльності. Одним із подібних дієвих прийомів

є створення навчальних ситуацій із представленням інформації, яка може зацікавити студентів. Наприклад, це може бути представлення нових наукових даних, інноваційних розробок, актуальної інформації, парадоксальних фактів, незвичайних аналогій, тобто всього того, що створює певну атмосферу, привертає увагу, тим самим опосередковано викликає живий інтерес до самого предмету «іноземна мова». Створення атмосфери, де присутнє емоційне переживання, є іншим дієвим прийомом для формування внутрішніх мотивів. Створення емоційної атмосфери можна досягти або шляхом представлення незвичайних, парадоксальних або сенсаційних фактів, або завдяки використанню спеціальних методичних видів роботи на парах. Це можуть бути рольові ігри, ситуаційні вправи, роботи в парах/групах, тощо. Відомим прийомом також є прийом створення ситуацій пізнавального спору. Такий прийом може включати завдання з провокуючими ствердженнями чи запитаннями, на які треба відреагувати чи відповісти. Ситуація пізнавального спору також добре відпрацьовується в командній грі, де кожна команда представляє протилежну позицію. Такий прийом базується на тому, що зіткнення думок або колізія інтересів викликає підвищений інтерес до теми. Кожна команда відстоює свою думку, підтверджує її фактами, намагається довести свою правоту. Існує багато різноманітних прийомів і способів підвищення мотивації студентів до вивчення іноземної мови. Відзначимо той факт, що, хоча зовнішня (як позитивна, так і негативна) мотивація є набагато потужнішою, вчитель має прикласти багато зусиль на формування внутрішньої мотивації, створити таку атмосферу, за якої вивчення іноземної мови стане внутрішньою індивідуальною потребою студента.

Вивчаючи літературу з цієї тематики, ми дійшли також висновку, що навички усного мовлення краще розвиваються при застосуванні експериментальних методик викладання іноземної мови, яким значно поступаються традиційні дидактичні методики. Отже, основним вектором розвитку іншомовної підготовки студентів є застосування інноваційних технологій, системоутворювальною основою яких є розвиток творчості, активної співпраці студентів і викладача, їх взаємодія. Особливу увагу необхідно звернути на використання методу проектів і презентацій як дієвого засобу формування пізнавально-освітніх та емоційно-ціннісних орієнтирів. Таким чином, багато студентів без особливого ентузіазму приступають до виконання традиційних рутинних академічних домашніх завдань і надають пере-

вагу підготовці творчих проектів, де вони почуваються максимально наближеними до середовища майбутньої професії. Ділові ігри також сприяють розвитку професійним навичкам, зосереджують студентську увагу на виборі певних видів спілкування, які виникатимуть у подальших робочих ситуаціях, а також залучають студентів до активного навчання, де вони вчаться діяти швидко та ефективно у різних сферах обслуговування.

Зміст і технологія навчання іноземній мові повинні відповідати актуальним інтересам і задовольняти потреби студента, тобто відтворювати оточення, найбільш наближене до реального життя, а для цього викладач іноземної мови має виявляти більший інтерес до спеціальностей студентів тих факультетів, які ним обслуговуються, бути обізнаним в основних досягненнях у відповідних галузях. Необхідно постійно підтримувати зв'язок із викладачами спеціальних кафедр для визначення актуальних питань професії студента. Але, володіючи граматиною англійської мови і достатньо великим словниковим запасом, студенти часто не можуть подолати мовний бар'єр і вільно викласти свої думки. Вивчення мови спеціальності вимагає засвоєння великої кількості термінів і спеціальних понять, необхідних майбутньому спеціалісту. Студент немовного факультету має бути спеціалістом, який володіє достатнім рівнем комунікативної компетенції у певній сфері діяльності, проте кількість аудиторних годин не завжди дозволяє викладачеві досягти бажаного результату. Відповідно до робочих навчальних програм сту-

дентам відводиться багато годин на самостійну роботу. Для більшої ефективності самостійної роботи на практичних заняттях викладач повинен використовувати індивідуальні завдання, під час яких він враховує рівень підготовки кожного студента і фактично проводить індивідуальну роботу з ним. Викладач, беручи до уваги індивідуальні особливості розвитку студента, забезпечує йому успішне просування в опануванні нерідної мови. Індивідуальний підхід створює своєрідний механізм когнітивного резонансу, який істотно посилює мотиви вивчення студентом іноземної мови й додає впевненості у своїх силах, можливостях і здібностях. Оскільки навчання іноземній мові є сукупністю рівнозначних процесів, кожен студент повинен усвідомлювати, що якісний результат його праці з оволодіння мовою визначається насамперед його власними зусиллями і прагненнями. Разом з викладачем він несе відповідальність за успішність і якість навчального процесу.

Висновки. Отже, необхідно будувати навчальний процес таким чином, щоб сформувати у студентів стійку позитивну мотивацію до вивчення іноземної мови, щоб вони усвідомили необхідність володіння іноземною мовою для особистісного та професійного зростання. Використання педагогом мотиваційних механізмів може стати винятково важливим для формування в майбутнього спеціаліста стійкого пізнавального інтересу до вивчення мови. Перспективним є дослідження технології формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців у процесі вивчення спеціальних дисциплін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Арістова Н.О. Формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих нелінгвістичних навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2008. 21 с.
2. Гордієнко М.Г. Іноземна мова як засіб підвищення конкурентоздатності та мобільності сучасного фахівця. *Лінгвометодичні концепції викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах України*. Київ : Видавництво Європейського університету, 2003. С. 42–58.
3. Иванова О.Ю. О профессионально-ориентированном обучении иностранному языку на неязыковых факультетах вузов : автореф. дисс. ... канд. пед. наук. Орел, 2005. 24 с.
4. Тихонова Т.Б. Психолого-педагогічні резерви підвищення ефективності групової учбово-пізнавальної діяльності з вивчення іноземної мови на неспеціальних факультетах вузів : дис. ... канд. психол. Наук : 19.00.07 / Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 1994. 179 с.
5. Gardner R.C. Language Learning Motivation: The Student, the Teacher, and the Researcher. *Texas Papers in Foreign Language Education*. P. 2–4.